

На сьогодні в Україні існує позитивна динаміка врегулювання питань пов'язаних з зниклими безвісти. Законодавство України розвивається відповідно до норм міжнародного права, збалансовуючи систему понять та створення відповідних органів та процедур для пошуку зниклих безвісти в умовах ведення воєнних дій на території України.

Список використаних джерел

1. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12.07.2018 р. № 2505-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>.

2. Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» : За кон України від 14 квітня 2022 року № 2191-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2191-20#n5>.

3. Про взаємодію Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України в питанні розшуку осіб : Наказ Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України від 03 травня 2012 року № 169/391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0804-12#Text>.

4. Preliminary Observations from the Official Visit to Croatia by the Special Rapporteur on the Promotion of Truth, Justice, Reparation and Guarantees of Non-Recurrence, Mr. Fabian Salvioli. URL: <https://www.ohchr.org/en/taxonomy/term/986?page=1>.

5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#n20>.

Крилевич Роман Богданович,

начальник 5-го управління Департаменту
карного розшуку Національної поліції
України

РОЗШУКОВА РОБОТА В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ

Розшукова робота в Національній поліції України здійснюється для виявлення та притягнення до встановленої законом кримінальної відповідальності обвинувачених, підсудних та злочинців, які переховуються від слідства, суду та відбування покарання, встановлення безвісно зниклих громадян, інших осіб, розшук яких передбачений законодавством і підзаконними нормативно-правовими актами МВС України та НПУ.

Згідно вимог статті 23 Закону України «Про Національну поліцію України» зазначено, що розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання безвісти зникли та інших осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити про себе, встановлення особи невідомих трупів являється одним із основних повноважень поліції, а не лише підрозділів карного розшуку [1].

Категорії осіб, відносно яких поліція проводить заходи щодо встановлення місцезнаходження та ідентифікації умовно поділимо на 3 таких групи:

- розшук злочинців;
- розшук осіб, зниклих безвісти;
- ідентифікація трупів та осіб [2].

До першої відносяться:

– особи, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання;

– особи, які ухиляються від виконання обов'язків, визначених законом для суб'єктів пробації, особи, звільнені від відбування покарання з випробуванням, місцезнаходження яких невідоме;

– боржники за виконавчими документами, відповідачі у справах за позовами про стягнення аліментів або про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи.

До другої відносяться особи, зниклі безвісти, у тому числі – особи, зниклі безвісти за особливих обставин.

До третьої відносяться установлення осіб за невідомих трупами і визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе.

Основна мета встановлення місцезнаходження осіб першої групи є забезпечення дотримання принципу невідворотності покарання. Особа, яка вчинила правопорушення, підлягає покаранню. Водночас основними труднощами забезпечення цього принципу є відсутність законних підстав для затримання розшукуваної особи та доставлення її до відповідного органу. Відсутність обраного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, передбаченого ст. 176 КПК України або отримання ухвали суду про надання дозволу на затримання особи з метою приводу – зводить нанівець всі зусилля оперативних підрозділів.

Із залишку нерозшуканих злочинців, які переховуються від органу досудового розслідування поліції (36 396) лише відносно 6969 (19 %) – обрано запобіжний захід тримання під вартою. Крім того, 597 – підписка про невиїзд, 15 – особиста порука, 6 – домашній

арешт, по 4 – особисте зобов'язання та застава. Відносно 15 802 запобіжний захід – не обирався.

Відсутність запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, унеможливило затримання розшукуваної особи, у тому числі за межами України, та подальшу її доставку до органу досудового розслідування. Питання обрання адекватного запобіжного заходу необхідно вирішувати при оголошенні у розшук громадян іноземних держав, які вчинили злочини на території України.

Національною поліцією розшукується 3 265 громадян іноземних держав, які вчинили правопорушення на території України. Лише до 839 з них обрано – тримання під вартою. Найбільше нерозшуканих громадян таких держав як: Грузія – 845, Росія – 731, Азербайджан – 388, Молдова – 344 та Вірменія – 167.

Вирішення проблеми з розшуку осіб цієї групи є ефективна взаємодія між оперативним працівником, слідчим, процесуальним керівником та суддею. Послідовність взаємодії може визначити самостійно.

Розшук осіб, зниклих безвісти визначення цієї категорії наведено у Законі України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» [2].

Розшук осіб, зниклих безвісти завжди був складним. Своєчасність реагування на заяви та повідомлення про зникнення осіб, виявлення і вилучення слідів та біологічного матеріалу за останнім місцем перебування зниклої особи мають велике значення для отримання позитивного результату з розшуку.

Звертаю увагу, що відмовляти у прийомі заяв та повідомлень про зникнення особи мотивуючи обслуговуванням іншої територіальної ділянки, відсутності документів, фотографії чи з інших причин заборонено.

Інформація про зникнення може міститися у:

- заявах та повідомленнях, поданих родичами такої особи, представником військового формування, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, громадським об'єднанням, медіа або будь-якою іншою особою, якій стало відомо про зникнення;

- заявах про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин від Уповноваженого;

- письмових дорученнях органу досудового розслідування та вказівках прокурора, ухвалах слідчого судді, суду, матеріалах правоохоронних органів, у запитах і повідомленнях правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій щодо встановлення на території України місцезнаходження особи, зниклої безвісти;

- рапортах поліцейських органу (підрозділу) поліції, які самостійно виявили обставини, що можуть свідчити про безвісне зникнення особи та відсутність відомостей про її місцезнаходження.

Особливо гостро питання розшуку осіб, зниклих безвісти постало після 24 лютого 2022 року. Збільшення в декілька раз кількості заяв та повідомлень про факти зникнення осіб під час бойових дій, неможливість негайного реагування на такі факти та проведення відповідних розшукових заходів призвело до значного збільшення залишку нерозшуканих осіб. Національною поліцією вжито ряд заходів щодо забезпечення ефективного реагування. Зокрема, в Департаменті карного розшуку та Головному слідчому управлінні створені управління з розкриття та розслідування злочинів, учинених в умовах збройного конфлікту [3].

У Міністерстві внутрішніх справ створено Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Налагоджена взаємодія зі Збройними Силами України та органами виконавчої влади, міжнародними організаціями щодо отримання відомостей про факти зникнення, проведення пошукових заходів тощо.

Забезпечено функціонування дієвого алгоритму відбору біологічних зразків у рідних осіб, зниклих безвісти. Питання розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин тісно переплітається з питанням ідентифікації невпізнаних трупів. Для ідентифікації тіла достатньо отримання одного збігу ДНК-профілю або відбитків пальців рук розшукуваної особи з трупом. Будь-яку ідентифікацію особи необхідно розглядати в комплексі, порівняння відомостей про місце зникнення особи та виявлення тіла, опису зовнішності, особливих прикмет, та безумовно отримання позитивного результату за ДНК-профілем.

На даний час з метою розшуку використовуються наступні засоби:

- відповідні системи та ресурси для ідентифікації особи за фотозображенням;
- комплексні системи відеомоніторингу – «Безпечне місто»;
- технічні пристрої для перетворення папілярного візерунку пальця у цифрове зображення, так звані дактилоскопічні сканери;
- технічні пристрої для виявлення необлікованих поховань (геосканери);
- можливості ДНДЕКЦ МВС;
- пересувні ДНК-лабораторії з пристроями експрес-системи ANDE Rapid DNA для швидкісного встановлення ДНК-профілю;
- можливості інших підрозділів поліції;
- медіа;
- службові собаки.

Крім того, за допомогою Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва налагоджується ефективна взаємодія з

правоохоронними органами іноземних держав для проведення заходів з встановлення місцезнаходження розшукуваних [4].

За участю Департаменту інформаційно-аналітичної підтримки проводяться заходи щодо створення ефективних підсистем на інформаційному порталі поліції, які дозволяють у лічені хвилини отримувати інформацію про розшукувану особу шляхом автоматичного порівняння відомостей про нею у різних обліках та підсистемах [5].

Крім того, створена підсистема «Електронна розшукова справа», метою якої є автоматизація формування в електронній формі оперативно-розшукових та розшукових справ, забезпечення наповнення та підтримання в актуальному стані бази даних «Розшук», інформаційно-пошукове та інформаційно-аналітичне забезпечення розшукової роботи органів (підрозділів) поліції.

Водночас, розшукові підрозділи на сьогодні зацікавлені в проведенні навчань (тренінгів) за такими темами:

- «Методика виявлення поховань у різноманітних місцевостях (гірська місцевість, болота, шахти, населений пункт), їх оформлення, позначення, правила та методи опису місцевості та трупів»;
- «Використання технічних засобів для пошуку та виявлення необлікованих поховань. Види засобів, практичні приклади»;
- «Ідентифікація особи трупа за рентгенівськими знімками зубів (ортопантограма), грудної клітини та травмованих частин тіла зниклої особи».

Список використаних джерел

1. Про національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.

2. Про правовий статус осіб, зниклих безвісті за особливих обставин : Закон України від 12 лип. 2018 р. № 2505 VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/w/2505-19>.

3. Організація міжнародного розшуку осіб за кримінальним процесуальним законодавством України : *метод. рек.* / [В. В. Неволя, Д. Й. Никифорчук, Ю. М. Чорноус, О. С. Тарасенко та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 155 с.

4. Про взаємодію Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України в питанні розшуку осіб : наказ СБУ, МВС України від 03 трав. 2012 р. № 169/391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0804-12#Text>.

5. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 07 лип. 2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.